

Results over of taking of inventory are brought 2006 and 2012 plants of Picea abies (L.) Karsten in the collection planting of botanical garden of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. The sanitary state of plants of fir-tree is certain and economic measures are recommended for his improvement. Reasons of fall of plants to the fir-tree are indicated by European from planting.

Plants, fir-tree European, sanitary state, withering, root rot, wind-fallen trees.

УДК: 630.532/.535+541:634.942:635.9.

ІНВЕНТАРИЗАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ КОЛЕКЦІЙНОГО ФОНДУ ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «СОФІЇВКА» НАН УКРАЇНИ

***В.Ф. Собченко, кандидат сільськогосподарських наук
Національний дендрологічний парк «Софіївка»***

Розглянуто результати інвентаризації (2007–2012) насаджень кварталу № 4 НДП «Софіївка» і визначено, що колекційний фонд цієї ділянки за період 1997–2012 рр. збагачено автором на 20 видів та 26 форм декоративних рослин, які належать до 9 родів та 7 родин загальною кількістю 132 шт., у тому числі: 29 % кущів та 71 % дерев.

Встановлено, що з деревних порід вегетативно розмноженими автором є 21 шт. (15 %) рослин, у тому числі: кореневими відсадками – 15 %; внутривидовим щепленням (гомотрансплантація) – 75 %, міжвидовим щепленням (гетеротрансплантація) – 10 %. Визначено, що 12 кущів (32 % із усіх кущових) вегетативно розмножені укоріненням живців.

Інвентаризація, колекція, декоративні кущі, дерева, вегетативне розмноження, гомотрансплантація, гетеротрансплантація, укорінені живці, кореневі відсадки.

Деревні дикорослі рослини в Україні почали вводити в культуру близько 4 тис. р. до н. д. (за археологічними дослідженнями), переважно для отримання продуктів харчування. Основне ж окультурення ландшафту в Україні почало відбуватися лавиноподібно з кінця XVIII ст., коли багато деревних видів було інтродуковано з інших країн і континентів та почали створюватись ботанічні сади, дендропарки, дендрарії [8].

Виникли нові напрями в рослинництві: акліматизація, натуралізація та інтродукція рослин [1, 4, 8, 12, 21], декоративна дендрологія [6, 10], озеленення, лісопаркове господарство [12, 13] та багато інших.

Бурхливий розвиток декоративного садівництва та садово-паркового будівництва [9] вимагав напрацювання досліджень у сфері розмноження та культивування рослин, а також створення колекцій [5, 10, 19].

Мета дослідження – на основі інвентаризаційних робіт провести визначення кількісного та якісного складу декоративних рослин, якими збагачено колекційний фонд кварталу № 4 Національного дендрологічного парку «Софіївка» НДІ НАН України за період 1997–2012 рр.

Матеріали та методика дослідження. Під час проведення інвентаризації [3] насаджень НДП «Софіївка» на території кварталу № 4 (рис. 1), було проведено аналіз робіт зі збагачення колекцій декоративних рослин [2].

Рис. 1. Схема кварталу № 4 та розміщення виділів

Результати дослідження. Для збільшення насаджень родових і видових комплексів використовувалось як пересаджування щеп, раніше створених та дорощених на інтродукційно-дослідній ділянці ім. В.В. Мітіна [15, 16, 18, 23], так і проведення операцій з трансплантації видового, формового та сортового матеріалу на різновисоких штамбах самосійних рослин безпосередньо в експозиційних місцях [17, 20]. Операції з гомо- та гетеротрансплантації [3] живців (аблакування, копулювання), або бруньок (окулірування) проводилися впродовж 1997–2012 рр. як традиційними методами, так і модифікованими автором [19] для поліпшення якості зрощування з метою отримання високоякісного трансплантованого матеріалу декоративних рослин і збагачення ними колекцій парку. Результати роботи подано в таблиці.

**Роботи по збагаченню колекцій декоративних рослин у кварталі № 4
НДП «Софіївка», виконані автором (1997–2012 рр.)**

Родина	Рід, вид	№ виділу	Кількість рос- лин, шт.	Примітки
Berberidaceae Juss.	<i>Berberis aquifolium</i> Pursh	4	24	Вирощування та догляд (2008–2012) з насіння місцевих рослин. Пересаджування (2012) на експозицію.
	<i>B. koreana</i> Palib.	3	2	Посадка (2009) рослин, отриманих із насіння НБС Гришка.
	<i>B. vulgaris</i> L.	3	8	Посадка (2009) рослин, отриманих із укорінених живців.
	<i>B. vulgaris</i> “Atropurpurea”	3	1	Посадка (1999) рослини, отриманої з укорінених живців.
	<i>B. thunbergii</i> “Atropurpurea”	3	3	Посадка (2009) рослин, отриманих із укорінених живців.
Betulaceae S.F. Gray	<i>Betula pendula</i> Roth.	3	2	Визначено при інвентаризації 2007–2012 рр.
	<i>B. pendula</i> Roth.	1	3	Посадка (2008) 5-річних сіянців, отриманих із насіння місцевих рослин.
	---“”---	2	2	---“”---
	<i>B. nigra</i> L.	2	1	Посадка (2008) 5-річного сіянця, отриманого з НБС Гришка від Пархоменка Л.І.
	<i>Alnus incana</i> “Laciniata”	5	3	Весняна (2010) посадка в одне посадкове місце трьох рослин, розмножених методом укорінення кореневих живців та коренепаросткових відсадків.
ceae DC. ex	<i>Juglans ailantifolia</i> Carrière	4	1	Вирощування з насінини, отриманої з Олександрії 1998 року на експозиційному місці.
Moraceae Nakai	<i>Morus alba</i> “Macrophylla”	4	1	Весняна гомотрансплантація (2007) живця з НБС Гришка на 0,7 м штаб. Весняна (2009) посадка біля водозабірної свердловини зі сходу.
Oleaceae Hoffmgg. & Link	<i>Fraxinus excelsior</i> “Albo-variegata”	3	1	Весняна гомотрансплантація (2011) живця з б/с Фоміна на 2,6 м штаб самосіву серед куща барбарису звичайного «Сильнопурпурового» над Лісовим озером.
	<i>F. excelsior</i> “Crispa”	5	3	Весняна гомотрансплантація (2003) живців з б/с Фоміна на 1,2–1,5 м штаби. Пересаджено на експозицію 2008 року.
	<i>F. excelsior</i> “Monophylla Pendula”	5	3	Весняна гомотрансплантація (2004) живців із б/с Фоміна на 2,0–2,6 м штаби. Пересаджено весною 2009 року на експозицію.

	<i>F. excelsior</i> L.	5	13	Визначено під час інвентаризації 2007–2012 рр.
	<i>F. pensylvanicum</i> “SVF-Flavescensifolia”	5	1	Весняна гетеротрансплантація (2006) живця від добору з сіянця нового сорту (Оригіатор сорту Собченко В.Ф.) на 2,0 м штаб ясена звичайного (<i>F. excelsior</i> L.). Пересадка 2009 року.
Rosaceae Juss.	<i>Prunus serrulata</i> “Pendula”	5	1	Щепа Г. Козлова (2000) на низькому 1,0 м штабї черешні (<i>Cerasus avium</i> L.). Пересаджена Собченком В.Ф. на експозицію (2010) весною.
	<i>Malus domestica</i> Borkh.	5	13	Догляд (2005–2008) та вирощування для трансплантації декоративних і плакучих форм. Висаджено на експозицію весною 2009 року.
	<i>M. pumila</i> “Pendula Rubrifolia”	5	1	Весняна гетеротрансплантація (2008) живця на 2,3 м штаб яблуні домашньої (<i>Malus domestica</i> Borkh.). Висаджено на експозицію весною 2009.
Sapindaceae Juss.	<i>Acer campestre</i> “Suberosum”	5	3	Визначено під час інвентаризації 2007–2012 рр.
	<i>A. campestre</i> L.	3	12	---“”---
	<i>A. negundo</i> “SVF-Mutowchastij”	5	1	Весняна гомотрансплантація бруньки (2006) на 2,1 м штаб. Висаджено на експозицію 2009 року.
	<i>A. negundo</i> “Aureo-marginata”	5	3	Весняна гомотрансплантація (2006) живців на 2,0 м штаби. Висаджено на експозицію 2009 року.
	<i>A. negundo</i> “Odessanum”	5	1	Весняна гомотрансплантація (2005) живця на 2,5 м штаб. Пересаджено весною 2009 року.
	<i>A. velutinum</i> “SVF-Hybridum”	5	5	Добір рослин оксамитового генотипу з сіянців, отриманих з насіння Клена оксамитового «Ранньогенеративного», опиленого (2005) автором пилком клена-явора «Пурпурового». Пересадка на експозицію 2009 року.
	<i>A. platanoides</i> “Palmatifidum”	5	2	Весняна гомотрансплантація (2008) живців на 1,5–1,7 м штаби. Посадка на експозицію восени 2011 року.
	<i>A. platanoides</i> L.	2	8	Визначено під час інвентаризації 2007–2012 рр.
	<i>A. saccharinum</i> “SVF-Laciniatum – SN”	5	3	Добір із посівів насіння, отриманого з б/с Фоміна від клена цукристого «Віера» та догляд протягом 2006–2011 рр. нового сорту. Оригіатор – В.Ф. Собченко. Весняна (2010) посадка на експозиційну ділянку.

<i>A. saccharinum</i> "SVF-Variegatum-SA"	5	1	Весняна гомотрансплантація (2005) живця нового сорту на 1,5 м штаб. (Рослину дібрано з посівів насіння, отриманого з б/с Фоміна від клена цукристого «Вієра». Оригінатор – Собченко В.Ф.). Весняна (2010) пересадка на експозицію.
<i>A. saccharinum</i> L.	5	3	Весняна (2009) пересадка на експозицію.
<i>A. pseudoplátanus</i> "SVF-Hybridum"	4	5	Добір автором нового сорту за методикою ранньої діагностики та догляд упродовж 2003–2008 рр. рослин, отриманих з насіння місцевого Клена-явора «Леопольдового». Пересаджено на експозицію весною 2009 року.

За результатами інвентаризації кварталу № 4 НДП «Софіївка» 2007–2012 рр. було визначено, що на площі у 2,20 га росте 894 шт. рослин, і встановлено, що колекційний фонд насаджень цього кварталу за період 1997–2012 рр. автор поповнив на 132 шт. декоративних рослин, що становить 14,8 %.

Таксономічний склад цих рослин налічує: 7 родин (*Berberidaceae* Juss.; *Betulaceae* S.F. Gray; *Juglandaceae* DC. ex Perleb; *Moraceae* Nakai; *Oleaceae* Hoffm. & Link.; *Rosaceae* Juss.; *Sapindaceae* Juss.); 9 родів (*Acer* L.; *Alnus* Mill.; *Berberis* L.; *Betula* L.; *Fraxinus* L.; *Juglans* L.; *Malus* L.; *Morus* L.; *Prunus* L.), 20 видів і 26 форм та сортів (таблиця).

Серед них враховано: кущів – 38 шт., що становить 29 % та 94 шт. (71 %) дерев. З деревних порід вегетативно розмноженими є 21 шт. (15 %) рослин, у тому числі: розмножених методом кореневих відсадків – 15 %, а також створених методами внутривидового щеплення (гомотрансплантацією) – 75 % та міжвидовим щепленням (гетеротрансплантацією) – 10 %. При цьому основним методом створення щеп було модифіковане автором копулювання живців, що становило 81 % збережених трансплантатів. На метод окулірування припало лише 5 %. Також основним терміном для проведення операцій з трансплантації у декоративних рослин використовувався весняний період вегетації – 100 %.

Серед кущових рослин вегетативно розмноженими автором способом укорінення живців є 12 шт., що становить 32 %.

Під час аналізу висоти штамбу, який залежить від сорту та крони декоративної рослини і місця експозиції, рослинний матеріал було поділено на три групи: I – низькі (0–1 м); II – середні (1,0–3,0 м); III – високі (понад 3,0 м). До першої групи віднесено одну декоративну щепу (5 %), яка зростає на території кварталу № 4, до другої – 17 шт. (95 %); до третьої – 0 шт.

Також визначено, що 100 % трансплантатів належить до категорії, операції щеплення яким проводили не на місці експозиції матеріалу, тобто, до пересаджуваних. Пересаджені рослини відрізняються сповільнени-

ми темпами росту, реагують на повітряну і ґрунтову посуху влітку і потребують специфічної агротехніки та посиленої уваги і догляду.

Висновки

Успішність виживання та збереження розмноженого вегетативними способами декоративного рослинного матеріалу залежить від методики та термінів виконання операцій зі щеплення (трансплантації) рослинного матеріалу, що забезпечує якість зростання компонентів, а також від місця отримання і постійного зростання декоративного трансплантата.

Модифікований автором спосіб копулювання забезпечив можливість створення 81 % декоративних рослин на території кварталу № 4.

Весняний період вегетації для проведення операцій з трансплантації використовувався у 100 % рослинного матеріалу, який зберігся до 2012 року і успішно зростає на території кварталу № 4.

Висота штаблів трансплантатів залежить від сорту та крони декоративної рослини і місця експозиції: I група – низькі (0–1 м); II – середні (1,0–3,0 м); III – високі (понад 3,0 м). До першої групи віднесено одну декоративну щепу (5 %), яка зростає на території кварталу № 4, до другої — 17 шт. (95 %).

Подушкоподібні, пірамідальні та видові матеріали декоративних деревних і кущових рослин необхідно щеплювати у зоні кореневої шийки, або на штабми I групи висоти.

Рослини з кулястою або парасолько- чи грибоподібною формою крони щепляться на штабмах II групи.

Для отримання високоякісного садивного рослинного матеріалу за методами трансплантації необхідно уникати пересаджування декоративних рослин на нові місця зростання, тобто, операції щеплення проводити на експозиційному місці на штабми найміцніших самосійних рослин.

Список літератури

1. Базилевская Н. А. Интродукция растений: Теории и практические приемы / Н. А. Базилевская, А. М. Мауринь. – Рига : Латвийский ун-т, 1984. – 91 с.
2. Былов В. Н. Принципы создания и изучения коллекции декоративных малораспространенных многолетников / В. Н. Былов, Р. А. Каприсонова // Бюлл. ГБС, 1978. – Вып. 107. – С. 77–82.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
4. Вехов Н. К. Методы интродукции и акклиматизации древесных растений / Н. К. Вехов // Интродукция растений и зеленое строительство. – М. ; Л. : АН СССР, Труды бот. ин-та им. В. Л. Комарова, 1957. – Сер. VI. – Вып. 5. – С. 93–106.
5. Вольф Э. Л. Декоративные кустарники и деревья для садов и парков / Э. Л. Вольф. – Петроград : А. Ф. Девриен, 1915. – 463 с.
6. Галактионов И. И. Декоративная дендрология / И. И. Галактионов, А. В. Ву, В. А. Осин. – М. : Высш. шк., 1967. – 318 с.
7. Гузенко Т. Г. Декоративное садоводство и садово-парковое строительство / Т. Г. Гузенко, М. Т. Гаюка и др. – К. : Будівельник, 1985. – 182 с.
8. Декандоль А. Место происхождения возделываемых растений / А. Декандоль. – Спб., 1885. – 218 с.

9. Калініченко О. А. Декоративна дендрологія / О. А. Калініченко. – К. : Вища шк., 2003. – 199 с.
10. Климович В. И. Размножение и выращивание декоративных древесных пород / В. И. Климович, И. В. Климович. – М. : Россельхозиздат, 1986. – 159 с.
11. Колесников А. И. Декоративная дендрология / А. И. Колесников. – М. : Лесн. пром-сть, 1974. – Т. 3. – 703 с.
12. Кучерявий В. П. Озеленення населених місць / В. П. Кучерявий. – Львів : Світ, 2005. – 456 с.
13. Малеев В. П. Теоретические основы акклиматизации / В. П. Малеев. – М. : Сельхозгиз, 1933. – 168 с.
14. Пронин М. И. Лесопарковое хозяйство / М. И. Пронин. – М. : Агропромиздат, 1990. – 175 с.
15. Собченко В. Ф. Вегетативне розмноження клена ясенolistого / В. Ф. Собченко // Науковий вісник Нац. аграрн. ун-ту. Сер. "Лісівництво. Декоративне садівництво". – К. : НАУ, 2006. – Вип. 103. – С. 45–53.
16. Собченко В. Ф. Использование высокорослых подвоев для ускоренного получения солитеров формы «Pendula» в декоративном садоводстве / В. Ф. Собченко. – Ботанические сады: состояние и перспективы сохранения, изучения, использования биологического разнообразия растительного мира // Тез. докл. междунар. научн. конф. – Минск : ЦБС БелГПУ, 2002. – С. 260–261.
17. Собченко В. Ф. Розмноження декоративних та плодovих рослин методом щеплення свіжозрізаними живцями в період спокою / В. Ф. Собченко // Вісник Львівського ун-ту. Сер. біологічна. Вип. 36. – Львів. : Львівський національний ун-т, 2004. – С. 175–186.
18. Собченко В. Ф. Розмноження кленів щепленням / В. Ф. Собченко // 36. наук. праць Уманського ДАУ. – Умань, 2005. – Вип. 61. – Ч. 1. – С. 536–549.
19. Собченко В. Ф. Щеплення в ранньовесняний період листопадних рослин та його модифікація / В. Ф. Собченко // Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць. Розд. 1. Лісове та садово-паркове господарство. – Львів : НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18. 1. – С. 46–48.
20. Собченко В. Ф. Вегетативне розмноження декоративних форм *Ulmus L.* і *Acer L.* в дендропарку "Софіївка" / В. Ф. Собченко // М-ли міжнар. наук. конф. "Парки магнацьких резиденцій ХУІІ–ХІХ ст. у Центральній та Східній Європі та проблеми їх захисту". / Інтродукція рослин. – 2000. – № 2. – С. 113–118.
21. Терлецкий В. К. Декоративные растения / В. К. Терлецкий. – М. : Знание, 1991. – 64 с.
22. Mayr H. Die Naturgesetzlicher Grundlage des Waldbaues / H. Mayr. – Berlin : Parey, 1909. – 366 s.
23. Sobchenko V. F. Wegetatyvne formy rozmnozania decoracyjnych form *Ulmus L.* і *Acer L.* w Parku Dendrologicznym "Zofiwka" / V. F. Sobchenko // M-lu miedzynarodowoy konferencji Naukowoy "Ogrody Cartoryskich". – Human, 09–13 lipca 2000 roku. / Studia i materialy. Ogrody. – Warszawa : Osrodek ochrony zabytkowego krajobrazu; Narodowa Instytucja Kultury. – 2001. – № 10/ (16). – С. 237–240.

Рассмотрены результаты инвентаризации (2007–2012) насажденного квартала № 4 НДП «Софиевка» и определено, что коллекционный фонд этого участка за период 1997–2012 гг. обогащен автором на 20 видов и 26 форм декоративных растений, которые принадлежат к 9 родам и 7 семействам общим количеством 132 шт., в том числе: 29 % кустов и 71 % деревьев.

Установлено, що из древесных пород вегетативно размноженными автором есть 21 шт. (15 %) растений, в том числе: корневыми отсадками – 15 %; внутривидовой прививкой (гомотрансплантация) – 75 %, межвидовой прививкой (гетеротрансплантация) – 10 %. Определено, что 12 кустов (32 % из всех кустовых растений) вегетативно размножены укоренением черенков.

Инвентаризация, коллекция, декоративные кусты, деревья, вегетативное размножение, гомотрансплантация, гетеротрансплантация, укорененные черенки, корневые отсадки.

The results are considered of taking (2007–2012) of inventory the quarter of № 4 NDP «Sofijivka» and it is defined, that the collection fund of this area for the period of 1997–2012 is enriched by the author on 20 kinds and 26 forms of decorative plants which are belonging to 9 births and 7 families by the general quantity 132 things, including: 29% bush and 71% trees.

It is set, that from the arboreal breeds is vegetative multiply by the author 21 things (15 %) plants, including: by the root transplanting – 15 %; by the intraspecific inoculation (homotransplantation) – 75 %, interspecific inoculation (heterotransplantation) – 10 %. It is defined, that from the bush plants is vegetative multiply by the method of taking root handles 12 things, that makes 32 %.

Taking of inventory, collection, decorative bush, trees, vegetative reproduction, homotransplantation, heterotransplantation, engrained handles, root offsprings.

УДК630*27:631.362

ІМПОРТ ДЕКОРАТИВНОГО САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ДИНАМІКА

В.П. Юхновська, аспірантка*

Проаналізовано динаміку імпорту декоративного садивного матеріалу в Україну. Наведено порівняльну характеристику загальної кількості видового та формового різноманіття імпортованих і вітчизняних деревних декоративних рослин.

Декоративні саджанці, культивар, вид, динаміка, імпортований садивний матеріал.

“Відкриття кордонів”, зі здобуттям незалежності України, дозволило нашим співвітчизникам не тільки побачити, а й оцінити зарубіжні об’єкти ландшафтної архітектури й новітні підходи до озеленення населених

* Науковий керівник – кандидат сільськогосподарських наук, професор В.М. Маурер

© В.П. Юхновська, 2013